

Veldwachter tijdens het eerste oorlogsjaar

Uit de dagrapporten van P.A. Marteiijn

door Jeroen Ketelaars

Zoals aan het begin van ieder jaar het geval is, vond ook aan het begin van 2016 bij onder andere het Nationaal Archief weer de zogeheten 'openbaarheidsdag' plaats. Dan worden archieven of delen van archieven toegankelijk gemaakt die, bijvoorbeeld op basis van wettelijke bepalingen of vanwege afspraken met de schenkers van de archivalia, tot dan toe gesloten waren.

Ook het Regionaal Archief Tilburg haalde in januari archiefstukken achter slot en grendel vandaan die niet langer voor het publiek gesloten hoefden te blijven. En tussen die stukken bevond zich ook wat Beeks materiaal. Zo kunnen sinds de afgelopen openbaarheidsdag 'nieuwe' archiefstukken worden geraadpleegd die betrekking hebben op de St. Petrusparochie, de St. Elisabethvereniging en het gemeentebestuur van Hilvarenbeek.

Dagrapporten

Die laatste categorie bestond uit dagrapporten uit 1940 die toenmalig veldwachter P.A. Marteiijn in dat eerste jaar van de Tweede Wereldoorlog opstelde. Die rapporten zijn vrij fragmentarisch en nogal staccato opgeschreven, maar geven toch een beeld van waar deze diender zich zoal mee bezighield tijdens het uitoefenen van zijn functie en de routes die hij daarbij aflegde. We lezen onder andere dat de in 1893 geboren Marteiijn in 1940 aanwezig was bij het Sint-Corneliusfeest in Esbeek en dat hij jacht maakte op smokkelaars en overtreders van de Vogelwet. In november van dat jaar is hij niet alleen bezig met de 'vermissing van een rund', maar ook met een veel triestere zaak. In een van zijn dagrapporten vermeldt hij namelijk dat hij dienst heeft 'bij het vinden van een kinderlijkje'.

Veldwachter Marteiijn. Dit portret is een uitsnede van een groepsfoto die gemaakt is bij de opening van de Marechaussekazerne in 1931.

Gezien het jaar waarop deze dagrapporten betrekking hebben, is het niet vreemd dat Marteiijn ook tijdens zijn werk steeds meer te maken krijgt met de gevolgen van de oorlog. Zo bevatten zijn overzichten meldingen van 'een Duitse inval', de 'opvoering van goederen door de Duitse militairen', 'het inkwartieren van militairen met paarden' en het 'inkwartieren van Duitse militairen'. Daarnaast was veldwachter Marteiijn tijdens het eerste oorlogsjaar onder meer in de weer met een onderzoek naar een brandbom die in zijn werkgebied was gedropt en waarbij ongeveer een hectare heide en berkenhout, eigendom van de Goirlese textiel-fabrieken H. van Puijenbroek, in de as werd gelegd.

Ongeval

Medio december 1940 duikt een treurig voorval in de rapporten van de veldwachter op. Op de betreffende winterdag moest Marteiijn zich namelijk naar de Westerwijk

spoeden, waar zich een ernstig ongeval had voltrokken. De aantekening van Martejn in zijn rapport is, zoals alle vermeldingen in zijn dagoverzichten, summier, maar dit ongeluk haalde ook *Het Nieuwsblad van het Zuiden*, dat uitgebreider aandacht aan de kwestie besteedde.

GEMEENTE H I L V A R E N B E E K

Dagrapport van 10 Mei 1940, opgemaakt
door P. A. Martejn
bezoldigd veldwachter dezer gemeente.

W. m. 5 - 12 1/2 uur Dienst in Horn in verband
met een Duitse inval

W. m. 1 - 11 uur als boven, tevens maaltijdsche-
mingsopening.

Dagrapport van veldwachter Martejn op 10 mei 1940, de dag dat de Duitsers ons land binnenvielen.

Onder de kop 'Een vreeselijk ongeluk' staat een verslag over een 27-jarige amazone die in het gezelschap van een luitenant van de marechaussee in de 'Beeksche bosschen' was gaan paardrijden. Op enig moment moet het paard waarop de vrouw reed zijn geschrokken en er met haar op de rug vandoor zijn gegaan. 'In wilden galop' rende het dier door de bossen en het lukte de berijder niet om het paard weer onder controle te krijgen. "Na eerst in het wilde weg door de bosschen te zijn gehold, kwam het paard ten slotte op den grooten weg terecht", aldus de krant.

In een poging om daar haar paard weer in bedwang te krijgen, sloeg de amazone nog een zandweg in, maar daarbij sloeg het dier over de kop. De vrouw belandde daarbij met haar hoofd op de grond. 'Omwonende boeren' kwamen snel te hulp en de zwaar-gewonde amazone werd met een ambulance naar het Elisabethziekenhuis in Tilburg gebracht. Alle inspanningen om de jonge vrouw te helpen, mochten echter niet meer baten: zij overleed die nacht.

Een treurig voorval uit de openbaar gemaakte rapporten van veldwachter Martejn. Terugkijkend op de oorlog weten we dat de familie van de in december 1940 overleden vrouw in de jaren na het ongeval nog veel meer verdriet te verwerken zou krijgen. Het slachtoffer was namelijk Josephine van de Mortel, een dochter van Jan van de Mortel die destijds burgemeester van Tilburg was. Hij zou tijdens de Tweede Wereldoorlog zelf door de Duitsers geïnterneerd worden in Sint-Michiëlsgestel en Vught. En zijn zoon Joost, die tijdens de oorlog actief was in het verzet, werd gefusilleerd terwijl hij door de bezetter gevangen werd gehouden. Een andere zoon van Van de Mortel die ook in het verzet actief was, overleefde de oorlog weliswaar, maar ook hij werd in verschillende kampen geïnterneerd.

Veldwachter Petrus Augustinus Martejn overleed in 1971. Hij werd begraven in Hilvarenbeek.